

Овде стихове понајпре обележава самозагледаност, фина лирска интроспекција, која се и даље не одриче песничке сликовитости. Било да је посреди смрт или бол, заборав или сећање, стихови одишу меланхолијом и носталгијом, чежњом за животом, за трајањем и сећањем. Овде је лирска медитација повезана са мотивом танатоса, са постмодернистичком језичком самосвешћу, али и са тежњом јунакиње ка неком новом, свежем и измењеном унутрашњем распореду, ка некој новој душевној целовитости, као што је то случај у наглашено фигуративним стиховима песама „Преуређење собе” и „Велико спремање”, али где се субјекту на крају ништа не гарантује унапред, и где жељени исход није изванредан, јер после свог тог фингираног унутрашњег *великог спремања* остаје претња да јунакиња напослетку остане „сама као празна вешалица”. То је она унутрашња драма ове песме, јер идентитет не може да се ослободи некаквог „вишка” уколико се жели очувати. Он је у патњи колико и у радости, у болу колико и у задовољству, у губитку колико и у пуноћи. Тек укупност ових садржаја чини идентитет Бојанине јунакиње, и отуда та драма унутрашњег апсурда у њеном подухвату, драма једнако колико и извесно трагично искуство живота.

Из различитих аспеката посматрана, поезија Бојане Стојановић Пантовић плени и заслужује предану читалачку пажњу јер поседује све параметре аутентичне уметничке артикулације: имажинацију која онеобичава, песничку сликовитост која осваја, свежа и заводљива фигуративна решења, фину сугестивност поетске емоције, спој културолошке и интимистичке инспирације, нефорсирану постмодернистичку свест, праву меру расутоности у лирском сензибилитету – све су то одлике које збирку *У обручу* чине једним од најубедљивијих и најзубудљивијих лирских остварења у претходној години.

Др Ђорђе М. ДЕСПИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
djordje.despic@ff.uns.ac.rs

КАД ВАМ КИЛИ КАЖЕ...

Лидија Ћирић, *Без „Драги моји”*, Соларис, Нови Сад 2017

Након провокативног романа *Реквијем за један дан*, чија се радња одиграва у једном породичном стану на Чубури, Лидија Ћирић наставља прозно лутање по овом делу Београда. Како ауторка, рођена Чубурка, свој крај веома добро познаје, њено лутање није насумично. И у новој

књизи, која, поред једног манифеста и једне песме, броји 14 прича, она зна где може наћи једнако узбудљив материјал за своју прозу као што је то био случај у *Реквијему*. Међутим, док је роман изразито модернистички замишљен, написан махом из персоналне приповедачке ситуације, а његова нарација згуснута и препуна реминисценција, у приповеткама се сусрећемо са приповедањем сасвим блиском стварносној прози. Јунаци са Чубуре, најчешће Килица, оглашавају се у првом лицу, причају своје или туђе приче (нпр. Килица је нараторка у причи „Само статирам, само цитирам”), или се лична исповест комбинује са причом о другом јунаку („Буги Вуги”, „Фоловери”, „Бембање”). Тако је Лидија Ћирић вешто и „махерски”, како би рекли њени ликови, прошетала читаоце не само кроз различите чубурске дестинације (и једну нишку, у причи „Мртви не знају да су живи”, где се као коаутор јавља Зоран Ћирић) – од приватних станова, зграда, преко пословних објеката, салона лепоте, улица, све до дискотека, ноћних клубова итд. – него и кроз различите начине вођења радње, где је такође показала да је на свом терену. Не заборавимо, ради се о првој приповедачкој и тек другој прозној књизи ове ауторке...

Шта је, дакле, реалистичко, односно „стварноснопрозно” у књизи *Без „Драги моји”*? Пре свега, миље – неретуширан и *неумивен*, онакав какав је дат у причи „Перјани свет без тебе”, где читамо: „Увек на ивици благостања и оскудице, безбрижности и очаја, Чубура је живела свој живот изнова у својој распојасаности и детињој веселости.” Не изненађује, отуда, што се чудаци у причама понашају на начин карактеристичан за подручје које их је изнедрило – они су, дакле, сирови, бескрупулозни, језичави и народно „мудри”, али су и поштоваоци и следбеници одређеног кодекса понашања (нпр. Пеца из приче „Само статирам, само цитирам” понаша се заштитнички према својој познаници од почетка до краја приче). „Ниси растао на мојој чубурској калдрми и нећеш ме никада укапирати”, каже једна од јунакиња у књизи. Порекло, дакле, и начин живота на Чубури мотивишу поступке јунакиња и јунака ове прозе – у причи „Буги Вуги” Мила открива посебну наклоност према „тамнопутима” јер је одрасла уз циганску чергу, а Славица у „Фоловерима” добија васпитање од жена са Чубуре:

Славица је ноћу слушала своју мајку и њену станодавку, нашу маму, како преко радио-станице разговарају са таксистима и камионџијама. *Никови* су им били Срна и Пума, хахаха! Онај ко каже да је Цукермен измислио фејсбук – тај лаже. Њих две су доказ да је таква врста „умрежене комуникације” постојала још седамдесетих. Оне су претеча скајпа, чета и ватсапа.

Док се Славица и нараторка обучавају и магијским радњама, што није наодмет, како нас уверава Она Која Говори, дотле је језик њен и њених јунака препун сочних, ласцивних израза, псовки, готово пантагруеловски смео у својој огољености. Ауторка барата и колоквијализми-

ма, па се тако у причи „Сахрана” главна јунакиња, Кили, са жестоким момцима *прейуцава* говором београдског асфалта. Поред језика и мотивације, оно што је такође типично за стварносну прозу јесу типични јунаци: Килица у причи „Рудар” износи карактеризацију сваког свог љубавника на основу његове професије: лекар, адвокат, инжењер, немају исти стил у завођењу, већ их њихове професије духовито дефинишу. С друге стране, најтипичнији ликови у књизи *Без „Драги моји”*, као, уосталом, и у *Реквијему*, јесу чубурски мужеви и жене, вечито у напетом односу који често прераста у физички обрачун. Док мужеви, односно очеви, из локалних бирцуза вичу децу на *ћевајееее*, мајке, све у паници, пишу чекове без покрића и својим мужевима купују флаше вињака да „предухитре и умире на време њихове зле духове”.

У причама Лидије Ћирић срећемо „ефекат стварног”, феномен који Ролан Барт везује за реалистичку поетику. Он се огледа у стварним личностима чија се имена не мењају, које су ту да означе себе и исприповедају свој живот. Баба Љиљана Кувекаловић, Сања, једна од јунакиња романа *Реквијем за један дан*, Микаш Трубач, чувени нишки музичар и отац Зорана Ћирића, потом и сам Зоран Ћирић, као коаутор приповетке „Мртви не знају да су живи”, а коначно и сама Килица, сведитеља и свепратећа нараторка-ауторка, уверавају нас изнова у то колико је сам живот каткад узбудљивији и неизвеснији него литература. Јунацима које бира Килица не треба много да са чубурског асфалта закораче у бесмртност литературе – они су, баш такви какви јесу, са својим предрасудама, страховима, изопаченостима и страстима – минијатурне прозне творевине које као да једва чекају да се исповедају, да отворе душу и сипају своја искуства, те на тај начин, како то примећује Игор Перишић, ударе читаоца посред главе!

Но, вратимо се Килици, тој креаторки чубурског микрокосмоса, бескрупулозној јунакињи и још бескрупулознијој нараторки. Као самоуверена и модерна жена, она хоће да се препозна у *Манифесџу Праве Београђанке*, да живи по правилима која сама прописује, а којима ју је, опет, живот научио. Вулгарна и смела, она открива своје намере и стратегије завођења, а с друге стране вешто манипулише читалачком пажњом, заводећи и нас: „Кад вам Кили каже”, једна је од њених омиљених узречица. Техникама непосредности, потпуног отварања и увлачења саговорника у своју причу, она постиже изненађујуће присан контакт са читалиштем. У залог даје своју неизвештаченост, своју духовитост, своју бриткост у одабиру речи, своју интуицију, своју, рекло би се, сирову снагу. Нарочито се та снага испољава у духовитим поентирањима: сваки крај као да отвара нови проблем, те би се нека нова микросторија могла родити из тако узбудљивог свршетка: „И док сам бутала ове шушпе, и размишљала како да измислим цео сплет догађаја за моје омнибус ремек-делце, запалила ми се шерпа са динстаним луком, месом и пиринчем;

висим на трећем спрату и чујем сирене, а не могу да отрчим до купатила ни кармин да турим”, жали се Килица у оквирној причи „Бембања”.

Међутим, једна се приповетка издваја из корпуса стварносне прозе по свом модернистичком концепту, вишегласју и дисхармонији, која би се могла тумачити на различите начине. *Без „Драги моји”* је, као што читамо у првој реченици, хор раштимованих гласова. Ова какофонија, која избија из једне једине, главне јунакиње, представља заправо све предра суде, пројекције у друге личности, жудње, страхове... Наизменично се оглашавајући, представници хора означавају, симболички посматрано, искушења са којима се модерни човек сусреће, односно сва она лица која он поседује, све маске које носи. Негде на граници између ове универзалности и узбудљиве сторије о подељеној личности (попут филма *Split* М. Најт Шјамалана) чита се и тумачи наведена прича. Ко, дакле, говори у њој? Ко контролише гласове, односно диригује? Све су ово питања која би се могла поставити у вези са наведеном приповетком. И коначно, ту је и одговор нараторке, који нас, опет, наводи на размишљање: „*Макар на шренушак нисам била сама, ако капирате шта хоћу да кажем.*”

Када бисмо књигу *Без „Драги моји”* назвали хроником чубурског или чак београдског, урбаног живота, не бисмо погрешили, али не бисмо били ни сасвим прецизни. С друге стране, ако бисмо у њој видели женско писмо, женске приче, ризиковали бисмо да се стровалимо у бездан одређења истога, као и његовог довођења у везу са прочитаним. Неоптерећена родним читањима, премда највише пише о женама, проза Лидије Ћирић се не опире таквом тумачењу, али оно, опет, није довољно да је прецизно одреди. У исти мах рабећи најбоље одлике реалистичке поетике и (пост)модерне прозе (дакако не на нивоу једне приче), Лидија Ћирић се најновијом књигом легитимише као Права Београђанка: као, дакле, она чији је родни град непресушни извор инспирација, али и као жена, и зато прича по моделу усменог казивања, као да вам при неком сусрету препричава нешто што је управо сазнала: неки скандал или сочан трач, или Вам интимно поверава оно што јој се управо десило. Та урбана проза, која, будући самосвесна, себе види као негацију лицемерја и патетике (с обзиром на наслов), као субверзивну у односу на табуе и (мало)грађански морал, која својом провокативношћу рачуна на комерцијални, тржишни ефекат, а с друге стране одаје и дубоку запитаност писца над проблемима савременог друштва, право је освежење у нашем књижевном животу.

Др Драгана В. ТОДОРЕСКОВ

Матица српска, Нови Сад

Лексикографско одељење

Српска енциклопедија

dtodoreskov@maticasrpska.org.rs

capajevka7@gmail.com